



УДК 339.924(481):061.1ЄС

Аспекти публічного управління  
Aspekty publicznego upravlinnya  
Public administration aspectsPublic administration aspects. 2016. 37-38(11-12), 12-18  
doi:10.15421/15201656  
www.aspects.org.ua

## Особливості норвезької моделі інтеграції з ЄС: досвід для України

О.М. Рудік<sup>1</sup>

Досліджено відносини Європейського Союзу з Норвегією як країною, яка має з Союзом найвищий серед третіх країн рівень інтеграції, зокрема економічної, залишаючись водночас поза межами ЄС. Зазначено, що така норвезька модель відносин з ЄС стала предметом гострих внутрішньополітичних дискусій у Великій Британії під час підготовки до проведення референдуму щодо майбутнього цієї країни в Союзі. Визначені та охарактеризовані ключові особливості норвезької моделі інтеграції з ЄС. З'ясовано, що головною опорою інтеграції Норвегії з ЄС є Угода про Єдиний економічний простір – масштабний міжнародно-правовий документ, який включає в себе більшу частину двосторонньої співпраці і впливає на модель інтеграції загалом. Встановлено, що ключовою негативною рисою норвезької моделі відносин з ЄС є «інтеграція без представництва», тобто відсутність у Норвегії можливості вплинути на процес прийняття Союзом рішень, які суттєво впливають на законодавство і політику країни. Констатовано факт, що з погляду міжнародного права та практики міжнародного співробітництва норвезька модель інтеграції з ЄС є винятковою. Зроблено припущення, що в умовах невизнання Європейським Союзом перспективи членства, для України досвід Норвегії може бути дуже корисним, зокрема у контексті розбудови якомога тісніших відносин нашої держави з ЄС та максимальної інтеграції національної економіки в єдиний внутрішній ринок Союзу.

**Ключові слова:** державне управління; міжнародні відносини; європейська інтеграція; треті країни; адаптація національного законодавства до законодавства ЄС

## Strategic approach as an essential component of the public management system under decentralization

О.М. Rudik<sup>2</sup>

The integration relations between Norway and EU have been studied in the article. The core of the Norwegian model of participation in the European integration process is the integration without co-determination. Norway is simultaneously both outside and inside the EU. The country is not a member of the EU and it does not participate in any decision-making and policy-making process in the EU and it is also excluded from important aspects of the cooperation, such as Economic and Monetary Union and Common external and security policy. But, Norway has adopted nearly three-quarters of the EU legislation, and it has implemented this legislation more effectively than many of the EU Member States. From the EU's perspective, Norway is the third country with which the EU is most closely integrated. It has been noted that this Norwegian model has become the subject of intense internal political debates in the UK during the national preparations for the national referendum on the future of this country in the Union. The fundamental characteristics of the Norwegian model of integration with the EU has been identified and described. Thus, Norway doesn't have the unified institutional structure, with the help of which its relationships with the EU are regulated. An important characteristic of Norway's agreements with the EU is that they do not have

<sup>1</sup> Кандидат політичних наук, доцент; Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України, 49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29

<sup>2</sup> PhD in political science, associate professor; Dnepropetrovsk regional institute of public administration, the National academy of public administration under the President of Ukraine, 29, Gogol Str., Dnipro, 49044, Ukraine

<sup>3</sup> Кандидат политических наук, доцент; Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины, 49044, Днепр, ул. Гоголя, 29

E-mail: anrudik@ukr.net

their own material. Also, they are indefinite and are characterized by a substantial gap between formality and reality. Other fundamental characteristics of Norway's integration with the EU are that this process is reactive, asymmetrical, and remarkably pragmatic. Moreover, Norway's model of integration depoliticizes many important issues. It has been found that the main pillar of EU – Norway relations is EEA agreement. It is the largest and the most important international legal document, which comprises most of the bilateral cooperation and influences the entire model of association. It has been determined that the key negative feature of Norwegian model of relations with the EU is «integration without representation», which means that Norway is not represented in the EU decision-making processes. But these processes actually determine the development of Norwegian legislation and policy. It has been grounded that in terms of international law and practice of international cooperation, the Norwegian model of relations with the EU is exceptional. Now the European Union does not see the perspective for Ukraine to get the EU membership. Consequently, it has been suggested that in such circumstances Norway experience can be very useful for Ukraine, particularly in the context of development of ever closer relations with the EU, and the integration of national economy into the EU internal market.

**Keywords:** public administration; international relations; European integration; third countries; approximation of national legislation to the EU law

### Особенности норвежской модели интеграции с ЕС: опыт для Украины

А.Н. Рудик<sup>3</sup>

Исследованы отношения Европейского Союза с Норвегией как страной, которая имеет с Союзом наивысший среди третьих стран уровень интеграции, в частности экономической, оставаясь в то же время за пределами ЕС. Указано, что такая норвежская модель интеграции с ЕС стала предметом острых внутривнутриполитических дискуссий в Великобритании во время подготовки к проведению референдума о будущем этой страны в Союзе. Определены и охарактеризованы ключевые особенности норвежской модели интеграции с ЕС. Установлено, что главной опорой интеграции Норвегии с ЕС является Соглашение о Едином экономическом пространстве – масштабный международно-правовой документ, который включает в себя большую часть двустороннего сотрудничества и влияет на модель интеграции в целом. Установлено, что ключевой отрицательной чертой норвежской модели отношений с ЕС является «интеграция без представительства», то есть отсутствие у Норвегии возможности повлиять на процесс принятия Союзом решений, которые существенно влияют на законодательство и политику страны. Констатирован факт, что с точки зрения международного права и практики международного сотрудничества норвежская модель интеграции с ЕС является исключительной. Сделано предположение, что в условиях непризнания Европейским Союзом перспективы членства, для Украины опыт Норвегии может быть очень полезным, особенно в контексте развития как можно более тесных отношений нашего государства с ЕС и максимальной интеграции национальной экономики в единый внутренний рынок Союза.

**Ключевые слова:** государственное управление; международные отношения; европейская интеграция; третьи страны; адаптация национального законодательства к законодательству ЕС

Peer-reviewed, approved and placed: 22.10.2016.

**Постановка проблеми.** Відносини Норвегії з ЄС мають непросту історію. Двічі – в 1972 р. та 1994 р. – Норвегія подавала заявку на вступ в ЄС і обидва рази результати загальнонаціональних референдумів були невтішними для прихильників європейської інтеграції. Країна не бере участі в процесах прийняття рішень і розроблення політики в ЄС і повністю виключена з ряду важливих аспектів європейської співпраці, зокрема щодо розбудови Економічного і валютного союзу (ЕВС) і спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС (СЗБП). Формально Норвегія є більш вільною, ніж держави-члени

ЄС у виборі сфер співпраці і глибини інтеграції в економіку Союзу. Однак, з моменту набуття в 1994 р. чинності Угоди про Європейський економічний простір (ЄЕП) Норвегія досягла найвищого серед третіх країн рівня інтеграції з ЄС. Так, Норвегія адаптувала близько ¾ законодавства ЄС, порівняно з тими державами-членами, які беруть участь у всіх аспектах діяльності Союзу, і, що важливо, імплементувала це законодавство ефективніше, ніж більшість держав-членів. В ЄС зазначають, що рівень інтеграції Норвегії в європейську політику і економіку є найвищим серед третіх країн (тобто країн,

які не є державами-членами ЄС) [9, р. 118].

Саме така норвезька модель відносин з ЄС стала предметом гострих внутрішньополітичних дискусій у Великій Британії під час підготовки до проведення референдуму щодо майбутнього цієї країни в Союзі. Прибічники виходу Великої Британії з ЄС характеризували норвезьку модель як найкращу, якщо не ідеальну, для країни, яка хоче мати максимально можливий доступ до єдиного внутрішнього ринку ЄС і, водночас, самостійно визначати рівень співпраці в інших сферах, зокрема таких політично чутливих, як зовнішня політика, безпека, оборона, міграція, охорона довкілля. У свою чергу, прибічники збереження членства в ЄС, а також норвезькі політики та експерти звернули увагу європейців на ряд негативних аспектів такої моделі відносин, зокрема «інтеграцію без представництва». З огляду на це, з'ясування особливостей відносин Норвегії з ЄС є актуальним науковим завданням, оскільки така модель може стати предметом ретельного вивчення, якщо не прикладом для наслідування, як всередині Союзу, так й іншими третіми країнами. Для України досвід Норвегії може бути не лише цікавим, а й дуже корисним, зокрема у контексті розбудови якомога тісніших відносин з ЄС, максимальної інтеграції національної економіки в єдиний внутрішній ринок Союзу в умовах довгострокової відсутності офіційно визнаної Європейським Союзом перспективи членства.

**Аналіз досліджень і публікацій.** Проблематика відносин ЄС з третіми країнами стала надзвичайно актуальною у контексті обговорення та аналізу перспектив подальшого розвитку Європейського Союзу, особливо у зв'язку з подіями, пов'язаними з проведенням національного референдуму в Сполученому Королівстві та його результатами. Відтоді норвезька модель постійно перебуває у сфері дослідницьких інтересів учених та незалежних аналітичних центрів, широко коментується експертами в мас-медіа. Важливим джерелом інформації щодо особливостей норвезької моделі інтеграції з ЄС є офіційний звіт «Всередині й зовні: угоди Норвегії з Європейським Союзом», підготовлений незалежним комітетом за дорученням уряду Норвегії і оприлюднений в січні 2012 р. Цей 900-сторінковий документ охоплює всі аспекти відносин Норвегії з ЄС, в ньому всебічно та ретельно

аналізуються політичні, правові, адміністративні, економічні та інші наслідки Угоди про ЄЄП, а також Шенгенської та інших угод, укладених між Норвегією та ЄС. Звіт був обговорений громадськістю, він також став частиною доповіді («Білої книги»), наданої на розгляд норвезького парламенту (Стортингу). Джерелом інформації що заслуговує на увагу, є також публікації в провідних європейських друкованих та електронних ЗМІ, автори яких оперативно аналізують події, що стосуються нинішнього стану ЄС, його майбутнього, відносин Союзу з третіми країнами, а також реакцію на них політиків та експертів.

**Метою дослідження** є розгляд відносин між ЄС та Норвегією як третьою країною та з'ясування особливостей норвезької моделі інтеграції з ЄС.

**Виклад основного матеріалу.** Норвегія пов'язана з ЄС рядом угод, які, втім, не є узгодженим зведенням, що встановлює всеохоплюючі рамки для співпраці. Загалом, за даними реєстру угод Міністерства закордонних справ Норвегії, ця країна уклала з ЄС 74 угоди, як великі, так і менш масштабні [6, р. 15]. В основі відносин Норвегії з ЄС є Угода про ЄЄП, яка була підписана в 1992 р., а набула чинності в 1994 р. Угода про ЄЄП є найбільшим і всеосяжним міжнародно-правовим документом, укладеним коли-небудь Норвегією (129 статей, протоколи, додатки, декларації), який включає в себе більшу частину двосторонньої співпраці і впливає на модель інтеграції загалом. З 1994 р. Норвегія прийняла понад 10 тис. законодавчих актів ЄС (у бібліотеці юридичного факультету університету Осло акти ЄС займають понад шість метрів полицного простору), які стали частиною національного законодавства [2].

Вкупі із законодавчими актами ЄС Угода про ЄЄП надає доступ Норвегії до єдиного внутрішнього ринку Союзу, що забезпечує вільне переміщення товарів, послуг, людей (працівників) і капіталів на території, яка охоплює ЄС-28, а також Ісландію та Ліхтенштейн. Це є життєво важливим для норвезької економіки, оскільки на ринок ЄС припадає понад 80% експорту та понад 60% імпорту Норвегії. Норвегія фактично відмовилася від права приймати національне законодавство, яке може порушувати законодавство щодо єдиного внутрішнього ринку ЄС. У свою чергу, норвезькі підприємства і грома-

дьяни отримують вільний доступ до єдиного внутрішнього європейського ринку. В Іспанії, наприклад, норвезькі компанії конкурують за контракти на рівних умовах з іспанськими компаніями. Норвежці можуть подорожувати і працювати в інших державах-членах ЄЕП, а ЄЕП – в Норвегії [2; 3; 11].

Вже близько чверті століття ця угода прямо чи опосередковано, помітно чи менш помітно впливає на більшість сфер норвезького суспільства, вона стала невід'ємною частиною життя багатьох норвезьких громадян і компаній [1, р. 3–4; 6, р. 3].

Угода про ЄЕП є головною опорою відносин Норвегія – ЄС, однак формально-юридично не існує жодного зв'язку між угодою про ЄЕП і Шенгенською угодою, Дублінською угодою, а також багатьма іншими угодами, які стосуються сфер правосуддя, безпеки, рибальства, сільського господарства тощо. Значна частина угод, укладених останніми роками між Норвегією і ЄС, виходять за межі ЄЕП, тобто не стосуються економіки. Сьогодні розвиток двосторонньої співпраці в нових сферах відбувається, як правило, не в межах угоди про ЄЕП, а шляхом укладення додаткових угод.

Для того щоб зрозуміти норвезьку модель інтеграції з ЄС, потрібно розглядати не лише угоду про ЄЕП, а й проаналізувати всю структуру чинних двосторонніх угод, яка має всеосяжний характер.

В рамках цих угод Норвегія адаптувала не окремі елементи, а великі частини законодавства ЄС, насамперед все, що стосується внутрішнього ринку Союзу та співпраці за Шенгенською угодою, а також значні частини у сфері правосуддя і внутрішніх справ. Обсяг прийнятого Норвегією законодавства ЄС постійно зростає, як шляхом додавання нових нормативних актів до існуючих угод, так і завдяки укладанню додаткових угод в нових сферах співпраці, яка загалом дедалі більше розширюється і поглиблюється. Експерти стверджують, що у такий спосіб сформувалась виключно всеосяжна форма двосторонньої співпраці. Однак через те, що інтеграція Норвегії з ЄС є досить фрагментарною, найвідомішим для широкого загалу залишається лише один з її аспектів – Угода про ЄЕП [4; 7, р. 4; 8; 10].

У межах національної зовнішньої політики ці угоди не лише регулюють відносини

Норвегії з ЄС як організацією, але й дедалі більше з 28-ма державами-членами ЄС, а також з двома іншими державами Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ)/ЄЕП (Ісландія, Ліхтенштейн). Майже з усіма цими країнами, особливо скандинавськими, Норвегія традиційно має найтісніші політичні, економічні, культурні та інші зв'язки. У міру розширення і поглиблення співробітництва з ЄС, воно охоплює все більше і більше сфер, які раніше були узгоджені в двосторонньому порядку або у інший спосіб. Це означає, що дедалі більша частина співробітництва Норвегії з європейськими країнами регулюється на основі угод з ЄС. Наприклад, найбільш важливі аспекти співробітництва Північних країн (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція) здійснюються сьогодні на основі угоди про ЄЕП і Шенгенської угоди, що суттєво поглибило їх співпрацю, порівняно з рівнем, якого ці країни досягли самостійно. Крім того, у міру посилення ролі і значення ЄС як зовнішньополітичного актора, Норвегія все частіше залучається до участі у цивільних та військових операціях Союзу, приєднується до санкцій та зовнішньополітичних заяв ЄС.

З іншого боку, угоди з ЄС дедалі більше впливають на значну частину внутрішньої політики Норвегії. Незважаючи на те, що ці угоди регулюються нормами міжнародного права, які покликані регулювати транскордонну діяльність, вони також мають важливі наслідки для внутрішньої політики країни. Норми угод імплементуються на основі національного законодавства, виконуються національними органами влади і на них посилаються в національних судах. Поступово правила і норми ЄС настільки стали природною частиною національної політики, законодавства та системи управління Норвегії, що в щоденній діяльності досить важко відрізнити вимоги національного законодавства від вимог ЄС/ЄЕП.

Ключовими особливостями норвезької моделі відносин з ЄС є:

1. Норвегія не має єдиної інституційної структури для регулювання відносини з ЄС. Угода про ЄЕП ґрунтується на так званій двокомпонентній структурі, де Норвегія, Ісландія та Ліхтенштейн разом складають опору ЄАВТ, яка має свої власні внутрішні наглядові органи. Угода про ЄЕП передбачає певну формальну можливість для участі в прийнятті рішень ЄС, але лише на ранніх стадіях про-

цесу. Шенгенська угода забезпечує більшу участь в процесах прийняття рішень ЄС, але вона не має власної інституційної структури для участі третіх країн (Норвегія, Ісландія, Швейцарія і Ліхтенштейн). Деякі з інших угод про асоціацію пропонують ще менший інституційний доступ і можливості для спільного прийняття рішень, ніж Шенгенська угода і ЄЕП. Множинність форм інтеграції робить систему більш складною і важкозрозумілою.

2. Більшість угод Норвегії з ЄС не мають свого власного матеріалу. За дуже незначним винятком (наприклад, процедурні положення), їх матеріальним змістом є законодавство або певна політика ЄС. По суті, ці угоди забезпечують адаптацію до чинних правил і норм ЄС. Фактично все матеріальне законодавство ЄЕП є законодавством ЄС. Угода про ЄЕП забезпечує лише процедурні рамки, необхідні для її постійного оновлення відповідно до базового законодавства ЄС, а також створює наглядові органи для контролю виконання державами-учасницями своїх зобов'язань. Аналогічним чином Шенгенська угода є не більше ніж угодою про асоціацію, створеною для забезпечення прийняття Норвегією Шенгенського асвісу. Інтеграція Норвегії з «величиною, яка постійно перебуває у русі» відбувалась в декілька етапів: угода про ЄЕП (1992 р.), Шенгенська угода (1999 р.), Дублінська угода (2001 р.) та ін. [7, р. 5]. Статична інтеграція з організацією, яка постійно розвивається, не є можливою. У преамбулі Угоди про ЄЕП зазначається, що ЄЕП має бути «динамічним і цілісним» утворенням [1, р. 5], що є основоположною вимогою й до інших угод, стороною яких є Норвегія. Загалом відносини Норвегії з ЄС розвиваються набагато швидше, ніж будь-який інший напрям зовнішньої політики країни.

3. Процесу інтеграції Норвегії з ЄС характерна реактивність, оскільки вона (інтеграція) завжди розвивається в руслі подій, що відбуваються в ЄС. Норвегія не має формального права на ініціативи у процесах прийняття рішень в Союзі, і лише зрідка надає пропозиції щодо конкретних питань. Якщо Норвегія і вдається до деяких ініціатив, то переважно вони спрямовані на досягнення інтеграції в нових сферах або участі в створених ЄС органах. Завдяки угодам Норвегія йде услід за ЄС у все більшій кількості

сфер, як правило, у декількох кроках позаду і з певною затримкою. В 1990-ті рр. Угода про ЄЕП часто згадувалась у контексті так званої «факс-демократії», хоча, з урахуванням сучасних ІТ-технологій, доречніше сказати, що Норвегія «завантажує» політику і законодавство з Брюсселя [5; 7, р. 6]. Зрідка трапляються випадки, коли Норвегія, за допомогою різних каналів, намагається поставити нові питання на порядок денний політики ЄС, особливо в тих сферах, де ця країна має особливі інтереси, досвід або знання. Але це частіше виняток, який підтверджує загальне правило.

4. Важливою характеристикою угод Норвегії з ЄС є їх безстроковість. Їх дія може бути припинена будь-якою стороною з попереднім повідомленням (наприклад, повідомлення про припинення Угоди про ЄЕП має бути надіслано не пізніше, ніж за 12 місяців [1, р. 40]), але до тих пір, поки це не станеться, угоди діють безперервно і не існує жодних вимог щодо їх періодичного оцінювання або реформування. В цьому відношенні угоди є прикладом того, що в політичній науці називається «делегацією відкритого складу». Рамки таких угод є досить гнучкими стосовно того, що підпадає під сферу їх дії, тобто є, наприклад релевантним до Угоди про ЄЕП. Однак важливо зазначити, що кожна нова зміна в політиці або законодавстві ЄС, що має істотне значення, вимагає надання згоди національним парламентом. У період з осені 1992 р. по осінь 2011 р. парламент Норвегії ухвалив 287 таких рішень [7, р. 6].

5. Характерною рисою відносин між Норвегією та ЄС є їх асиметричність, яка проявляється на декількох рівнях. Угода про ЄЕП ніколи не розглядалася як угода між рівними. Її основоположна ідея завжди полягала в тому, що одна сторона (ЄАВТ) має приєднатись до іншої (ЄС). ЄАВТ вже в 1989–1992 рр. була «заявником», хоча співвідношення кількості країн у кожній із сторін становило тоді лише 7:12 (в 2016 р. – 3:28, а населення – 5:500). Експерти зазначають, що хоча з того часу текст Угоди про ЄЕП залишився практично незмінним, ці зміни у «вагових категоріях» сторін мали очевидний вплив як на функціонування угоди на практиці, так і на базовий баланс сил. В парламентській доповіді 2009 р. про основні події в норвезькій зовнішній політиці підкреслювалось, що Норвегія, як невелика й багата країна з відкри-

тою економікою і значними природними ресурсами, має «особливо глибоку залежність, а значить довгострокову реально-політичну зацікавленість в ефективно функціонуючій та добре регульованій міжнародній спільноті» [7, р. 6].

6. Угоди, укладені Норвегією з ЄС, характеризуються також істотним розривом між формальністю і реальністю. Формально-юридично ці угоди не передбачають передачу Норвегією жодних офіційних повноважень ЄС: законодавчих, виконавчих чи судових. В реальності Європейському Союзу делегована значна частина національних законодавчих повноважень, Суду ЄС та Суду ЄАВТ – значна частина повноважень судової влади, а Наглядовому органу ЄАВТ, Європейській Комісії та іншим установам ЄС (наприклад, таким як агентства) – певні повноваження виконавчої влади.

7. Основоположною характеристикою інтеграції Норвегії з ЄС є також деполітизація важливих питань. Хоча питання про членство в ЄС, як правило, стимулює потужну політичну діяльність, політичний інтерес до тривалої інтеграції Норвегії з ЄС у межах ЄЄП є мінімальним. Питання, наприклад, відповідності зобов'язанням у межах ЄЄП, які за інших умов були б на перших позиціях національного політичного порядку денного, залишаються непоміченими в парламенті Норвегії. Управління відносинами з ЄС (за деякими винятками) здійснюється державною службою і характеризується меншим втручанням на політичному рівні, ніж зазвичай це відбувається стосовно суто внутрішніх питань. Це є наслідком не лише відсутності політичного інтересу, а й існування певних структурних аспектів моделі двосторонніх відносин. Оскільки Норвегія не бере участі в політичних процесах прийняття рішень у Брюсселі, то цілком природною є відсутність достатніх стимулів для участі країни в політичній взаємодії. Але якщо політична взаємодія все ж таки відбувається, то вона, як правило, обмежується дуже невеликим числом окремих питань. Крім того, дебати в Норвегії часто проводяться під кінець процесу, після того як ЄС прийняв свої рішення або вжив заходів [7, р. 8].

8. Відносинам інтеграції Норвегії з ЄС притаманна прагматичність. Ідея бути зовні і всередині одночасно – брати участь в полі-

тиці ЄС, не будучи членом – сама по собі є виключно прагматичною [8]. Однією з важливих причин дієвості такого підходу протягом останніх 25 років є те, що всі сторони фактично виявили обачність в обговоренні складних питань принципового характеру. Крім того, ЄЄП та інші угоди майже не торкаються ідеологічних політичних питань, таких як громадянство Союзу, права людини, надання допомоги, політики в сфері розвитку тощо. Відсутні також вимоги щодо відповідності демократичним стандартам, які висуваються до держав-членів ЄС або країн-кандидатів (Копенгагенські критерії). Однак, слід зауважити, що ЄС не укладає угоди рівня ЄЄП або Шенгенської з недемократичними країнами. Всі члени ЄЄП та ЄАВТ (Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн, Швейцарія) є сучасними ліберальними демократіями, які повністю поділяють європейські цінності.

За чверть століття свого існування норвезька модель інтеграції виявилася дуже гнучкою. Дійсно, Угода про ЄЄП є досить гнучкою, щоб залишатися незмінною попри великі зміни: вступ трьох країн-учасниць ЄАВТ (Австрія, Фінляндія, Швеція) в ЄС в 1995 р. або приєднання до угоди десяти нових держав, які стали членами ЄС в 2004 р. Модель виявила достатню гнучкість, щоб упродовж 25-ти років йти в ногу з розвитком законодавства ЄС, розвивати нові напрями політики в рамках досить життєздатної структури. Ветеринарні умови і політика в сфері зміни клімату є двома з багатьох питань політики, які не є частиною угоди 1992 року, але були розроблені згодом. Те ж саме стосується й участі в ряді нових програм і агентств ЄС. Важливим є також те, що угода про ЄЄП жодним чином не завадила укладенню додаткових домовленостей між Норвегією і ЄС.

**Висновки.** Таким чином, за допомогою ЄЄП, Шенгенської та інших угод Норвегія інтегрувалась з ЄС у декілька різних способів. Інтеграція є основою, у тому сенсі, що Норвегія прийняла законодавство ЄС і взяла на себе зобов'язання дотримуватись його, так якби вона була членом ЄС. Норвегія не бере інституційної участі в ЄС, але вона інституційно пов'язана з Союзом за допомогою різних положень відповідних угод. Загалом визнано, що спосіб, у який Норвегія пов'язана з міжнародним інтеграційним об'єднанням, членом якого вона не є, зустрічається вкрай

рідко. Фактично в практиці міжнародного співробітництва не існує інших, порівняних за масштабом і характером угод та механізмів їх виконання. Отже, з погляду міжнародного права, норвезька модель відносин з ЄС є винятковою.

З позиції ЄС, Норвегія є третьою країною, з якою Союз має найтісніші зв'язки. Більше того, ЄС розглядає свої відносини з Норвегією як привабливу модель розбудови зв'язків зі своїми сусідами. Попередньою умовою тісної інтеграції третіх країн з ЄС є створення схожої з Угодою про ЄЕП спільної інституційної структури для забезпечення од-

норідності і правової визначеності відносин. Угодою про асоціацію між Україною та ЄС також передбачена така структура. Досвід Норвегії є цікавим для України, як країни, що також не є членом ЄС, але намагається максимально наблизитись до Союзу. Однак, на відміну від Норвегії, між Україною та ЄС укладена Угода про асоціацію, яка є основоположним для двосторонніх відносин міжнародно-правовим документом. Угода, серед іншого, вимагає адаптації законодавства до європейського. Це надає процесу політичної асоціації та економічної інтеграції України з ЄС цілісності та передбачуваності.

#### БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ/ REFERENCES:

1. Agreement on the European Economic Area, 1994. OJ No L 1, 3.1.1994, p. 3; and EFTA States' official gazette. Retrieved from: <http://www.efta.int/media/documents/legal-texts/eea/the-eea-agreement/Main%20Text%20of%20the%20Agreement/EEAAgreement.pdf>
2. Alf, Ole Ask, 2015. Brexit may alter Norway's relationship with the EU. Retrieved from: <https://euobserver.com/news/134134>
3. Duxbury, C. 2016. Brexit and the Norway model at a glance. Retrieved from: <http://blogs.wsj.com/briefly/2016/06/30/brexit-and-the-norway-model-at-a-glance/>
4. Helgesen, V., 2016. Brexit: a Norwegian view. Retrieved from: [https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/brexit\\_norway/id2402031/](https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/brexit_norway/id2402031/)
5. Orr, A., 2016. The autonomy of a «fax democracy». Retrieved from: <http://euromovescotland.org.uk/blog160216Orr.shtml>
6. Outside and Inside: Norway's agreements with the European Union, 2012. Official Norwegian Reports NOU 2012: 2. Retrieved from: [http://www.eu-norway.org/Global/SiteFolders/webeu/NOU2012\\_2\\_Chapter\\_3.pdf](http://www.eu-norway.org/Global/SiteFolders/webeu/NOU2012_2_Chapter_3.pdf)
7. Outside and Inside: Norway's agreements with the European Union, 2012. Official Norwegian Reports NOU 2012: 2. Retrieved from: [https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/eu/nou2012\\_2\\_chapter27.pdf](https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/eu/nou2012_2_chapter27.pdf)
8. Sverdrup, U., 2016. Lessons from the Norway-EU relationship. Retrieved from: [http://www.ecfr.eu/article/commentary\\_lessons\\_from\\_the\\_norway\\_eu\\_relationship\\_7046](http://www.ecfr.eu/article/commentary_lessons_from_the_norway_eu_relationship_7046)
9. Müller-Graff, P.-Ch., Mestad, O. (eds.), 2014. The Rising Complexity of European Law. Berlin: BWV Berliner-Wissenschaft, 222.
10. Watt, N., 2015. EU exit: «Norway option» would leave UK with 94% of current costs – think tank. Retrieved from: <http://www.theguardian.com/politics/2015/mar/16/eu-exit-norway-option-costs-thinktank>
11. What the EEA Agreement covers. 2013. Retrieved from: <https://www.regjeringen.no/en/topics/european-policy/eos/agreement/id685024/>